יג: המקנא פרק ראשון סוטה

קיים זה מה שכתוב בזה. מגדה זו מפורשת במכילתא בפרשת ויהי בשלח פרעה[מ]. כתיב בזה מגכיא[מא] וכתיב בזה התחת אלהים אנכי[מב] כתיב בזה לא יהיה לך[מג] וכתיב בזה האלהים אני ירא[מד] לא תשא[מה] מי פרעה[מו] זכור את יום השבת[מז] ועכשו טבח והכן[מח] ואין זה אלא יום השבת וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו[מט] וכן כל עשרת הדברות[נ] לא תשבע את שמי בלבבך[נא] לא תקוס ולא תעורר[נב] ומי שמיך עמך[נג]: **ואי לא איעסק ביה משה וכו'.** כלומר היאך היינו ישראל למשה להתעסק בו לבדו וכי לא משו בשבועה ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: **הכתיב וכו'.** אלמא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בהן ישראל והעבירום את הירדן: **ואו אי לא הוו מעסקי ביה ישראל.** לאחר שנפטר משה בניו מי לא הוו מיעסקי ביה והיאך היינו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתיב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו' אלמא בנחלתם קבורוהו דחכיב היה עליהן: **אמרו.** בניו בעצמם היינו לו שיתעסקו בו כל ישראל: **ככודו במרוכים יוסר מכמועטין.** וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קיים היינו שיתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטנים: **משכם נגבורו.** כדכתיב[מא] וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה ושם היו רועין. ולותן אינה מקום ואלו דכתיב (שם) ויאמר לו האיש נסעו מזה וגו' כך אמר לו אתה אומר את אמי אנכי מבקש סעו מן האמורי הזאת ואין מחזיקין עצמן כאמין לך כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דמות ודיינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו: **אלא כתיב ויקח משה.** ולא שאר העם: **אף מורידין אותו מגדולתו.** מן השמים לאמתמול ואינו גומר אלא אם כן נאנס כמשה שמת בעבר הירדן: **[וירד יהודה.** שהוא התחיל בהלצת יוסף כשאמר מה בצע[מא] ולא גמרן): **נקרא יוסף עצמות בחייו.** שנאמר והעליתם את עצמותי מזה[מב] ועודנו חי: **שהוריד אלעזר פרעה מגדולתן.** כשפטר את האנוס והם לא ידעו לפותרו: **לעצמו.** למשכב זכור מתוך יופיו: **פרעו.** היינו סילוס יתירא: **בא גבריאל וסירסו** לא גרס: **ברב ביסר.** את בני מחלקותו רב לכם בני לוי והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ועכשו באותה מדה: **רב יש לך.** הגיע מלכותו של יהושע ואין לך מלכות נוגעת בחבירתה: **ד"א רב לך.** די לך אל תרבה בבקשה שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד ותלמיד כמה סרבן מפליר. ולשון חכמים הוא כך היו מסרבין בו ליטא את בת אחותו בנדרים (ד' סג:) היו מסרבין בו ליאכל עמו בשבועות (דף כג:) (ב): **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל מרבין במשאו אף כאן לפי לדקתו מדקדק אחריו: **היום מלאו.** כיום זה עולדתי: **לא גם ליחה.** לא כרח לחלומות כחו: **דיו זוגי.** שני זוגות שני חבירים היו בהתחלת היום למשה ויהושע: **בכנפי השכינה.** בכנף לבוש הודו: **מי יקום לי עם מרעים.** להוכיחם לשמי: **פעל דבר.** שהיה יודע לעשות פעולה שהרבה גם' ומי' אי לא איעסק ביה. כתיב בזה מגכיא[מא] וכתיב בזה התחת אלהים אנכי[מב] כתיב בזה לא יהיה לך[מג] וכתיב בזה האלהים אני ירא[מד] לא תשא[מה] מי פרעה[מו] זכור את יום השבת[מז] ועכשו טבח והכן[מח] ואין זה אלא יום השבת וכן הוא אומר והכינו את אשר יביאו[מט] וכן כל עשרת הדברות[נ] לא תשבע את שמי בלבבך[נא] לא תקוס ולא תעורר[נב] ומי שמיך עמך[נג]: **ואי לא איעסק ביה משה וכו'.** כלומר היאך היינו ישראל למשה להתעסק בו לבדו וכי לא משו בשבועה ואם לא נתעסק בו משה לא היו הם מתעסקין: **הכתיב וכו'.** אלמא לאחר שנפטר משה בערבות מואב נתעסקו בהן ישראל והעבירום את הירדן: **ואו אי לא הוו מעסקי ביה ישראל.** לאחר שנפטר משה בניו מי לא הוו מיעסקי ביה והיאך היינו בניו את שאר העם להתעסק בו והכתיב בשכם ויהיו לבני יוסף לנחלה וגו' אלמא בנחלתם קבורוהו דחכיב היה עליהן: **אמרו.** בניו בעצמם היינו לו שיתעסקו בו כל ישראל: **ככודו במרוכים יוסר מכמועטין.** וישראל אמרו בעצמם בעוד משה קיים היינו שיתעסק בו משה לבדו כבודו בגדולים יותר מבקטנים: **משכם נגבורו.** כדכתיב[מא] וישלחהו מעמק חברון ויבא שכמה ושם היו רועין. ולותן אינה מקום ואלו דכתיב (שם) ויאמר לו האיש נסעו מזה וגו' כך אמר לו אתה אומר את אמי אנכי מבקש סעו מן האמורי הזאת ואין מחזיקין עצמן כאמין לך כי שמעתי אומרים נלכה ונבקש דמות ודיינין היאך להמיתו אם יבא אצלנו: **אלא כתיב ויקח משה.** ולא שאר העם: **אף מורידין אותו מגדולתו.** מן השמים לאמתמול ואינו גומר אלא אם כן נאנס כמשה שמת בעבר הירדן: **[וירד יהודה.** שהוא התחיל בהלצת יוסף כשאמר מה בצע[מא] ולא גמרן): **נקרא יוסף עצמות בחייו.** שנאמר והעליתם את עצמותי מזה[מב] ועודנו חי: **שהוריד אלעזר פרעה מגדולתן.** כשפטר את האנוס והם לא ידעו לפותרו: **לעצמו.** למשכב זכור מתוך יופיו: **פרעו.** היינו סילוס יתירא: **בא גבריאל וסירסו** לא גרס: **ברב ביסר.** את בני מחלקותו רב לכם בני לוי והקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה ועכשו באותה מדה: **רב יש לך.** הגיע מלכותו של יהושע ואין לך מלכות נוגעת בחבירתה: **ד"א רב לך.** די לך אל תרבה בבקשה שלא יאמרו הרב כמה קשה שאינו שומע לתלמיד ותלמיד כמה סרבן מפליר. ולשון חכמים הוא כך היו מסרבין בו ליטא את בת אחותו בנדרים (ד' סג:) היו מסרבין בו ליאכל עמו בשבועות (דף כג:) (ב): **לפום גמלא שיחנא.** לפי כח הגמל מרבין במשאו אף כאן לפי לדקתו מדקדק אחריו: **היום מלאו.** כיום זה עולדתי: **לא גם ליחה.** לא כרח לחלומות כחו: **דיו זוגי.** שני זוגות שני חבירים היו בהתחלת היום למשה ויהושע: **בכנפי השכינה.** בכנף לבוש הודו: **מי יקום לי עם מרעים.** להוכיחם לשמי: **פעל דבר.** שהיה יודע לעשות פעולה שהרבה ניני וכיון בני: **סמליון.** שם חכם: **סימן כתוך סימן.** כלומר סימנים הרבה בתרן מואב בגיא מול בית פעור ואעפ"כ לא ידע וגו': גסטרא

סמליון אומר. פי' ר"ח אית דאמרי מלאך ואית דאמרי שם חכם. (ג)עיין: מפני

קיים זה כל מה שכתוב בזה ואי לא (מ) עסיק ביה משה ישראל לא הוו מיעסקי ביה והכתיב [1]ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם ותו אי לא איעסקו ביה ישראל בניו לא הוו מיעסקי ביה והכתיב ויהיו לבני יוסף לנחלה אמרו הניחו לו כבודו במרובים יותר מבמועטין ותו אמרו הניחו לו כבודו בגדולים יותר מבקטנים קברו בשכם מאי שנא בשכם אמר ר' חמא בר' חנינא משכם גנבוהו ולשכם נחזיר אבידתו קשו קראי אהדדי כתיב [2]ויקח משה את עצמות יוסף עמו וכתיב ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל וגו' א"ר חמא בר' חנינא כל העושה דבר ולא גמרו ובא אחר וגמרו מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו רבי אלעזר אומר אף מורידין אותו מגדולתו דכתיב [3]ויהי בעת ההיא וירד יהודה רבי שמואל בר נחמני אמר אף קובר אשתו ובניו דכתיב [4]ותמת בת שוע אשת יהודה וגו' וכתיב וימת ער ואונן אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דקאמרי ליה [5]עבדך אבינו ולא אמר להו ולא מידי [6]ואמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי חמא ברבי חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות: [6]ויוסף הורד מצרימה א"ר אלעזר אל תיקרי הורד אלא הוריד שהוריד איצטגניני פרעה מגדולתן ויקנהו פוטיפר סרים פרעה אמר רב שקנאו לעצמו [7](בא גבריאל וסירסו) בא גבריאל ופירעו מעיקרא כתיב פוטיפר ולבסוף פוטיפרע: מי לנו גדול ממשה וכו': [7]ויאמר ה' אלי רב לך א"ר לוי [8]רב בישר ברב בישרוהו ברב בישר [8]רב לכם ברב בישרוהו רב לך דבר אחר רב לך רב יש לך ומנו יהושע דבר אחר רב לך שלא יאמרו הרב כמה קשה ותלמיד כמה סרבן וכל כך למה תנא דבי ר' ישמעאל [9]לפום גמלא שיחנא: [9]ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום [10]שאין ת"ל היום היום מלאו ימי ושנותי ללמדך שהקב"ה משלים שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש דכתיב [10]את מספר ימיך אמלא לא אוכל עוד לצאת ולבא מאי לצאת ולבא אילימא לצאת ולבא ממש והכתיב [11]ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא נם ליחה וכתיב [12]ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ותניא שתים עשרה מעלות היו שם ופסען משה בפסיעה אחת א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן לצאת ולבוא בדברי תורה מלמד שנסתתמו ממנו שערי חכמה [13]וילך משה ויהושע ויתיצבו באהל מועד תנא אותה שבת של דיו זוגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה [6](ותניא) א"ר יהודה [9]אילמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן קיימא דכתיב [14]ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' [6](נבו ששם מתו ג' נביאים משה ואהרן ומרים) והיכן משה קבור בחלקו של גד דכתיב [15]וירא ראשית לו וגו' ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוי ארבעה מילין אותן ארבעה מילין מי הוליכו [7]מלמד שהיה משה מוטל בכנפי שכינה ומלאכי השרת אומרים [9]צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל והקדוש ברוך הוא אומר [16]מי יקום לי עם מרעים מי יתיצב לי עם פועלי און ושמואל אמר [17]מי כהחכם ומי יודע פשר דבר ורבי יוחנן אמר [18]החכמה מאין תמצא ורב נחמן אמר [19]וימת שם משה וגו' סמליון אמר וימת שם משה ספרא רבה דישראל תניא רבי אליעזר הגדול אומר שנים עשר מיל על שנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל בת קול משמיע ואומר וימת משה ספרא רבה דישראל ויש אומרים לא מת משה כתיב הכא וימת שם וכתיב התם [20]ויהי שם עם ה' מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש [21]ויקבר אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור א"ר ברכיה סימן בתוך סימן ואפ"ה ולא ידע איש את קבורתו וכבר שלחה מלכות הרשעה אצל

גסטרא

תורה אור השלם

1. וְאֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בִשְׁכֶם בְּחֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שְׁכֶם בְּמֵאָה קְשִׂיטָה וַיְהִי לִבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה: יהושע כד לב
2. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הַשְׁבֵּעַ הִשְׁבִּיעַ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פָּקֹד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: שמות יג יט
3. וַיְהִי בָּעֵת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אֶחָיו וַיֵּט עַד אִישׁ עֲדֻלָּמִי וּשְׁמוֹ חִירָה: בראשית לח א
4. וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוּדָה וַיִּנָּחֶם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל גֵּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רֵעֵהוּ הָעֲדֻלָּמִי תִּמְנָתָה: בראשית לח יב
5. וְהָיָה כְּרֹאתוֹ כִּי אֵין הַנַּעַר וָמֶת וְהוֹרִידוּ עַבְדְּךָ אֶת שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה: בראשית מד לא
6. וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפַר סְרִיס פַּרְעֹה שַׂר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרִדֻהוּ שָׁמָּה: בראשית לט א
7. וַיִּתְעַבֵּר יְיָ בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֵף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה: דברים ג כו
8. וּתְנוּ בָהֶן אִישׁ וְשִׁימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְיָ מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: במדבר טז ז
9. וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיְיָ אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: דברים לא ב
10. לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֵּלָה וַעֲקָרָה בְּאַרְצֶךָ אֶת מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמַלֵּא: שמות כג כו
11. וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵחֹה: דברים לד ז
12. וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרִיחוֹ וַיַּרְאֵהוּ יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֶת הַגִّלְעָד עַד דָּן: דברים לד א
13. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְאֹהֶל מוֹעֵד: דברים לא יד
14. וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּנוּ אֶת חֶשְׁבּוֹן וְאֶת אֶלְעָלֵא וְאֶת קִרְיָתָיִם: במדבר לב לז
15. וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ כִּי שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת יְיָ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל: דברים לג כא
16. מִי יָקוּם לִי עִם מְרֵעִים מִי יִתְיַצֵּב לִי עִם פֹּעֲלֵי אָוֶן: תהלים צד טז
17. מִי כַּחֲכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשַׁנֶּא: קהלת ח א
18. וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה: איוב כח יב
19. וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יְיָ בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל פִּי יְיָ: דברים לד ה
20. וַיְהִי שָׁם עִם יְיָ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכָל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל הַלֻּחֹת אֶת דִּבְרֵי הַבְּרִית עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים: שמות לד כח
21. וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: דברים לד ו

מסורת הש"ס

מ) ברכות נה. [ע"ס], כ) ס"ח פיט. כס"ל [כן גיר' הערוך ערך פטיפר פי' פיעסו לבגיים ופירעו לגיד], ג) מתוכות קז. קד., ד) ר"ה יח. קידושין לה. [תוספ' פוטיה פי"ל], ה) כס"ל מ"ז, ו) ס"ח ל"ג, ז) [תוספתא פ"דז], מ) [שמות יג יט], מא) שמות כ, י) ברכות ב, ומס אמ, כ) שמות כ, ל) ברכות מב, מג) שמות כ, ג) ברכות מב, מד) שמות כ, מה) שמות כ, מו) ברכות מג, מז) שמות טז, מח) שמות כ, מט) שמות כ, נ) ויקרא יט, נא) שם, נב) [שם כה], נג) ברכות ה, נד) [ברכות לז], נה) [ע"ל [כן גיר' כ], נו) [ברכות כן], נז) [וע' רש"ל ורש"ל בח"ל].

הגהות הב"ח

(מ) גמ' ומי לא איעסק ביה: (ב) רש"י ד"ה ד"א רב לך וכו' בשנועות הס"ד אמ"ל מ"ה וכל כך למה מה ענש רב בשמעו בא המורים שהרבה בתחנות הרבה ולא בענה הס"ד:

גליון הש"ם

גמ' ברב ביסר. כעין זה לעיל דף י ע"ב: גמ' אלמלא מקרא כתוב. ר"ה דף יח ע"ב מגילה ד' כח ע"ב: שם צדקת ה' עשה. עיין מנחות דף ל ע"א תד"ה מכלן ואילך:

מוסף רש"י

מפני מה מת יוסף קודם לאחיו. דכתיב (שמות מ) ויחת יוסף וכל אחיו (ברכות נה.). לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל יעשיטהו משא (מנחות סו.) המשוי לפי הגמל (שם קד.). היום מלאו ימי ושנותי. כיום זה עלדתי וכיום זה אמות (דברים לא ב). אי לימא לצאת ולבא ממש. שעשה כמו (שם. עי"ש). שערי חכמה. מסורות ומעיינות החכמה (שם. עי"ש).

תוספות שאנץ

לפום גמלא שיחנא. לפי כח הגמל מרבין במשאו. בא גבריאל וסירסו ליב. סרבן מסרב מפציר ובלשון משנה מסרבין בו לישא את בת אחותו. וכן במס' שבועות. שמסרב בו חברו לאכול:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com